

**ΟΜΙΛΙΑ**  
**της**  
**ΚΥΡΙΑΣ SIMONE VEIL**  
**Προέδρου του**  
**ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ**

Αθήνα, 30 Ιανουαρίου 2006

Εθνική ημέρα μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Ηρώων και Μαρτύρων  
του Ολοκαυτώματος

Κύριε Πρόεδρε της Δημοκρατίας  
Κύριε Νομάρχη των Αθηνών  
Κύριε Πρόεδρε του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος  
Κυρίες, Κύριοι,

Με βαθιά συγκίνηση βρίσκομαι μαζί σας, σχεδόν ένα χρόνο ακριβώς μετά το μνημόσυνο της 60<sup>ης</sup> επετείου από την Απελευθέρωση του Άουσβιτς, γι' αυτή την ημέρα την αφιερωμένη στη μνήμη των Ελλήνων Εβραίων, η τύχη των οποίων υπήρξε φρικτή κατά το Ολοκαύτωμα.

Επιτρέψτε μου, κατ' αρχήν, να ευχαριστήσω το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο ως εκπρόσωπο της εβραϊκής κοινότητας της Ελλάδας για την πρόσκλησή της για τη σημερινή ημέρα και κυρίως να της εκφράσω την εκτίμησή μου. Πράγματι, η Ελλάδα αριθμούσε, προ του Ολοκαυτώματος, πολυάριθμες κοινότητες, μερικές εκ των οποίων ήταν εγκατεστημένες σε ελληνικό έδαφος από την Αρχαιότητα. Απεικόνιζαν όλο τον πλούτο και την ποικιλία της εβραϊκής κουλτούρας, με τις μειονότητες των Εσκεναζίμ, των Ρωμανιωτών και κυρίως μια πολύ σημαντική σεφαραδίτικη κοινότητα η οποία είχε γλώσσα και κουλτούρα εβραιο-ισπανική και της οποίας οι επιζώντες και τα παιδιά τους πασχίζουν σήμερα να την διαιωνίσουν.

Από αυτές τις 28 κοινότητες του χθες, τις πλήρεις ζωής και πνευματικού πλούτου, δεν υφίστανται σήμερα παρά μόνον εννέα κοινότητες, μέσα από τις οποίες, μπορέσατε, εντούτοις, να επαναδημιουργήσετε μια εβραϊκή ζωή, να φέρετε στο φως αρχεία, να ιδρύσετε Μουσεία, να αυξήσετε τη γνώση και την τεκμηρίωση σε ό,τι αφορά το παρελθόν, και μάλιστα σε συνθήκες όχι πάντοτε εύκολες.

Αυτό αξίζει να τονιστεί και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο θέλησα να ξεκινήσω την ομιλία μου υπενθυμίζοντάς το.

Θα ήθελα, τώρα, να θυμίσω αυτά τα τρομερά χρόνια κατά τη διάρκεια των οποίων η μοίρα των Εβραίων της Ελλάδας, μοιρασμένων τότε μεταξύ της ιταλικής και της γερμανικής κατοχής, σφραγίστηκε όπως συνέβη και στην πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών: η εξόντωση ήταν σχεδόν ολοκληρωτική. Δολοφονήθηκαν κυρίως στο Άουσβιτς, όπως επίσης και στο Μπέργκεν Μπέλσεν. Στην Τρεμπλίνκα, όπου κυρίως εκτοπίστηκαν οι Εβραίοι της Θράκης και της Μακεδονίας, εξοντώθηκαν αμέσως μόλις αφίχθηκαν.

Ας μου επιτραπεί να πω εδώ δυο λόγια για την εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης, μία από τις ανθούσες εβραϊκές κοινότητες, προπολεμικά, που εξαιρέσει των Ισπανών υπηκόων, εξοντώθηκε σχεδόν καθ' ολοκληρίαν. Πως να ξεχάσουμε ότι από το 1942, εξαναγκασμένοι, όπως όλοι οι Εβραίοι της Ευρώπης, να φορούν το κίτρινο άστρο, οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης υπέστησαν ταπεινώσεις, διαρπαγές και καταναγκαστικά έργα. Αλλά οι ζώντες δεν αρκούσαν. Έπρεπε επίσης να καταστραφούν και οι νεκροί! Πως να ξεχάσουμε, πραγματικά, τον αφανισμό των εβραϊκών μνημάτων του παλιού νεκροταφείου της Θεσσαλονίκης που μετατράπηκε σε κρανίου τόπο, ένα νταμάρι για ολόκληρη την πόλη και ένα οικόπεδο για την ανοικοδόμηση του μελλοντικού Πανεπιστημίου;

Ακολουθεί το έτος 1943: Βγαίνουν από το γκέτο το Μάρτιο, και μεταφέρονται μέσα σε 300 σφραγισμένα βαγόνια για ζώα προς την Πολωνία. Εκείνοι αναχωρούν εύπιστοι και παραπλανημένοι από αυτή τη δήθεν πρόσκληση: «η Μεγάλη Κοινότητα της Κρακοβίας θα σας υποδεχτεί και θα φροντίσει για την εγκατάστασή σας. Ο καθένας από σας θα βρει ένα επάγγελμα της αρεσκείας του ...»

Ανακαλώ στη μνήμη αυτή την παλιά κοινότητα, την τόσο ζωντανή, και της οποίας πολυάριθμοι απόγονοι εγκαταστάθηκαν στη Γαλλία και για ένα άλλο λόγο: διότι, αλίμονο, 1.500 Έλληνες Εβραίοι, προερχόμενοι κυρίως από τη Θεσσαλονίκη, είχαν ήδη από τις μαζικές συλλήψεις του 1942 εκτοπιστεί από τη Γαλλία. Θέλω να ξέρετε ότι τα ονόματά τους εμφανίζονται πάνω στο «Τείχος των Ονομάτων» που ανεγείραμε στο Μνημείο του Ολοκαυτώματος, στο Παρίσι, και θυμίζει τα ονόματα, τα επίθετα, τον τόπο και την ημερομηνία γέννησης των 76.000 εκτοπισθέντων από τη Γαλλία Εβραίων, κάθε καταγωγής. Αν επανέρχομαι σ' αυτά τα ονόματα είναι γιατί, αν και πάνω από 60 χρόνια μετά, θεωρώ πάντοτε εξίσου σημαντικό και ηθικό χρέος, να υπενθυμίσω ότι πίσω από κάθε όνομα δολοφονηθέντος άντρα, γυναίκας ή παιδιού υπάρχει μια ζωή γεμάτη ελπίδες και υποσχέσεις που εξαφανίστηκε μέσα απ' αυτούς. Είναι ένα κομμάτι της ευρωπαϊκής κουλτούρας την οποία επίσης εκμηδένισαν.

Όταν μιλάω για το Ολοκαύτωμα, μιλάω συχνά για τον εκτοπισμό και την εξόντωση των Εβραίων της Ελλάδας, διότι, για μένα, αυτό που συνέβη στην Ελλάδα απεικονίζει κατ' εξοχήν την ιδιαιτερότητα του Ολοκαυτώματος: τη μανία των ναζί να θέσουν σε εφαρμογή «την τελική λύση», να εξοντώσουν, δηλαδή, όλους τους Εβραίους της Ευρώπης, άντρες, γυναίκες, παιδιά, γέροντες, νήπια, όπου κι αν βρίσκονται. Γνωρίζουμε, πράγματι, ότι οι ναζί πήγαν να αναζητήσουν Εβραίους στα ελληνικά νησιά, ακόμη και στα πιο μικρά: οι Εβραίοι εκεί θεωρούνταν ασφαλείς. Ήταν καμιά φορά εντελώς αποκομμένοι από τον κόσμο, χωρίς να γνωρίζουν τι γίνεται εκεί. Αλλά,

όπως όλοι οι άλλοι, εκτοπίστηκαν το 1944 από τη Ρόδο, την Κρήτη, την Κω και τη Ζάκυνθο.

Αναλογίζομαι συχνά με θλίψη τις πομπές αυτές που έφτασαν στο Άουσβιτς, κατά τη διάρκεια του έτους 1944, ιδίως από την Κέρκυρα, την Αθήνα καθώς και από τη Ρόδο. Στην αποβάθρα άφιξης στο Άουσβιτς, σε απόσταση μερικών μέτρων από μας, επιλέγονταν μέσα σε ένα δευτερόλεπτο. Η πλειονότητα, κυρίως οι ηλικιωμένοι και τα παιδιά, στάλθηκαν απευθείας στους θαλάμους αερίων. Άλλοι, και μεταξύ αυτών ένας ορισμένος αριθμός γυναικών, έπρεπε να υποστούν τα ιατρικά πειράματα του δόκτορος Μένγκελε. Οι άλλοι μπήκαν στο στρατόπεδο. Οι περισσότεροι, ωστόσο, ύστερα από εξευτελισμούς, πείνα και βασανιστήρια πέθαναν από εξάντληση.

Θυμάμαι κάποιες Ελληνίδες εκτοπισμένες από την Αθήνα που συνάντησα στο γυναικείο στρατόπεδο. Αν εξαιρέσουμε μερικές που μιλούσαν γαλλικά και καμιά φορά γερμανικά, ήταν αρκετά απομονωμένες αφού κανείς δεν μιλούσε τη γλώσσα τους. Το γεγονός αυτό έκανε τη ζωή τους στο στρατόπεδο ιδιαίτερα δύσκολη. Κάτω από συνθήκες έσχατου πόνου, η παραμικρή κουβέντα, η ελάχιστη χειρονομία αλληλεγγύης σε βοηθούσαν να αντέξεις, την ίδια ώρα που η απελπισία μας αποστερούσε από την αναγκαία δύναμη για να επιζήσουμε.

Ποτέ δεν θα έχω επαναλάβει αρκετά, για να κάνω κατανοητό ειδικά στις νέες γενιές αυτό που αναγκαστήκαμε να υποστούμε: Οι SS δεν μας θεωρούσαν ανθρώπινα όντα αλλά ούτε και κτήνη. Δεν είχαν μόνο την πρόθεση να μας εξοντώσουν. Έπρεπε προηγουμένως να μας απογυμνώσουν από την ανθρωπιά μας. Δεν μας είχαν καταδικάσει μόνο σε ένα συγκεκριμένο θάνατο αλλά προόριζαν και τον αφανισμό μας από την ανθρώπινη ιστορία. Θέλησαν να εξαλείψουν μέχρι και τα ίχνη των εγκλημάτων τους, ανατινάζοντας τους θαλάμους αερίων στο Μπίρκεναου, από τους οποίους δεν υπάρχουν παρά μόνο ερείπια. Επίσης προσπάθησαν να κάψουν τα πτώματα των Εβραίων σε κοινές τάφρους στην Ουκρανία, την Πολωνία, την Κριμαία, τη Λιθουανία, τις οποίες ανακαλύπτουμε μία-μία, χάρη στην υποδειγματική δράση του Πατέρα Ντεμπούα (Desbois). Έπρεπε επίσης να κάψουν τα βιβλία μας, να αφανίσουν κάθε ίχνος της παρουσίας μας στον κόσμο, να προσποιούνται ότι ποτέ δεν είχαμε υπάρξει: μας καταδίκασαν στην απόλυτη λήθη.

Αυτή η τελετή μνήμης είναι, από μόνη της, μια νίκη ενάντια στο ναζισμό και τη λήθη. Ας μου επιτραπεί λοιπόν να χαιρετίσω την πρωτοβουλία του ελληνικού Κοινοβουλίου το οποίο, καθιερώνοντας το 2004 αυτή την ημέρα Εθνικής Μνήμης, αποφάσισε να ενσωματώσει πλήρως αυτή την αποτρόπαια σελίδα της ιστορίας της εξόντωσης των Εβραίων της Ελλάδας στην ιστορία της χώρας. Ενσωματώνοντας αυτή τη σελίδα της ευρωπαϊκής μνήμης, η Ελλάδα συμμετέχει στην Ευρώπη που θυμάται.

Θέλω επίσης να απευθυνθώ σε εσάς, Κύριε Πρόεδρε της Δημοκρατίας, για να εκφράσω τη συγκίνησή μου που βρίσκεστε ανάμεσά μας, μαζί μας. Γνωρίζω, πράγματι, Κύριε Πρόεδρε, πόσο η μνήμη του Β΄ Παγκόσμιου Πόλεμου σας αγγίζει κατάκαρδα, εσάς, που νέος ακόμη, επιλέξατε να ενταχθείτε στους κόλπους της Αντίστασης. Είσαστε σήμερα ο κήρυκας αυτής της μνήμης, και δεν παραλείπετε ποτέ να θυμίζετε στις νέες γενιές τις αξίες του πολιτικού θάρρους, της ανεκτικότητας, του

σεβασμού προς τον συνάνθρωπο, αυτές τις αξίες της Ευρώπης που η ιστορία κατέδειξε ως τις πλέον απαραίτητες στις πιο ζοφερές ώρες.

Είναι αυτές οι αξίες που, μέσα στις καρδιές και τις ψυχές, στις χειρονομίες και τις πράξεις κάποιων, έσωσαν την τιμή, την ώρα που έθνη ολόκληρα βυθίζονταν στο σκοτάδι. Εδώ επίσης, στην Ελλάδα, στην καρδιά των εκτοπισμών, άντρες και γυναίκες έσωσαν Εβραίους με κίνδυνο της ζωής τους. Θέλω να υπενθυμίσω την δράση αυτών των διακοσίων Ελλήνων που ανακηρύχθηκαν από το Ίδρυμα Γιαντ Βασέμ (Yad Vashem) της Ιερουσαλήμ «Δίκαιοι των Εθνών»: παρ' όλους τους κινδύνους που διέτρεχαν, είχαν το θάρρος να προστατεύσουν Εβραίους, να τους κρύψουν, να τους προμηθεύσουν με πλαστά έγγραφα. Αναλογίζομαι επίσης τις ενέργειες της Ορθόδοξης Εκκλησίας, την κινητοποίησή της στη Θεσσαλονίκη, χάρη στις προσπάθειες του Μητροπολίτη Γεννάδιου, και την επίσημη διαμαρτυρία που υπέβαλε στους ναζί με αξιοσημείωτο θάρρος, το Μάρτιο του 1943, ο αρχιεπίσκοπος Αθηνών, αοίδιμος Δαμασκηνός για να καταγγείλει τον εκτοπισμό των Εβραίων. Αυτή η ιστορία πρέπει επίσης να διδάσκεται.

Χρειάστηκε χρόνος να αφομοιωθεί πραγματικά το Ολοκαύτωμα στην ευρωπαϊκή συνείδηση και δεν είναι παρά εδώ και μια δεκαετία που πολλαπλασιάστηκαν οι εργασίες, οι έρευνες, οι μαρτυρίες, ειδικά στις ανατολικές ευρωπαϊκές χώρες. Τελικά, η Ευρώπη κάνει τον απολογισμό των γεγονότων που διαδραματίστηκαν στο έδαφός της και των γριναζιών που τα παρήγαγαν. Για μας, τους επιζήσαντες, που μιλήσαμε όταν επιστρέψαμε, αλλά δεν μας άκουσαν ούτε μας κατάλαβαν, η αργοπορημένη αυτή αναγνώριση είναι μια ανακούφιση. Ελπίζουμε ότι κατ' αυτόν τον τρόπο η μνήμη θα επιβιώσει ακόμα κι όταν εμείς δεν θα υπάρχουμε πια εκεί. Το Ολοκαύτωμα είναι μια σελίδα της ιστορίας όλων μας, που πρέπει να τη γνωρίζουμε και στην οποία πρέπει να εμβαθύνουμε. Ανησυχώ πολύ όταν σκέπτομαι, ότι υπάρχουν ακόμη νεοναζί σε πολλές χώρες της Ευρώπης και όταν διαπιστώνω, ότι δεν επιτύχαμε να δείξουμε στη νεολαία μας ότι οι βιαιοπραγίες, τα μίσση, οι φανατισμοί, δεν φέρνουν παρά καταστροφές. Μόνο με μία διαρκή επαγρύπνηση, με μια κοινή συλλογιστική πάνω στις συνθήκες ενσωμάτωσης των μειονοτήτων μας, εμείς, οι Ευρωπαίοι, θα μπορέσουμε να εξολοθρευτούμε από την ήπειρό μας τον αντισημιτισμό, την ξενοφοβία και το ρατσισμό.

Για το λόγο αυτόν επιθυμώ να χαιρετίσω όλους αυτούς που αγωνίστηκαν στην Ελλάδα κατά της απαξίωσης του Ολοκαυτώματος και ιδιαίτερα την κυρία Μπέρρυ Ναχμιά, πρόεδρο της Ένωσης Ελλήνων επιζησάντων του Ολοκαυτώματος, που εργάστηκε δραστήρια για να επιτύχει την αναγνώριση της μοναδικότητας του Ολοκαυτώματος και για να προσκαλούνται οι επιζώντες να καταθέτουν τη μαρτυρία τους, ώστε να μεταδοθεί αυτή η μνήμη στις επόμενες γενιές.

Η μετάδοση της ιστορίας στις νέες γενιές είναι, βέβαια, πρωτίστως αποστολή του Σχολείου. Και είμαι χαρούμενη που την περασμένη χρονιά η υπουργός Παιδείας κα Μαριέττα Γιαννάκου κάλεσε επίσημα όλα τα σχολεία στην Ελλάδα να διδάσκουν το Ολοκαύτωμα καθώς και για το γεγονός ότι από δω και στο εξής η Ελλάδα αποτελεί μέλος του Διεθνούς Task Force που εργάζεται πάνω σε αυτά τα θέματα.

Όταν συγκεντρωνόμαστε όλοι μαζί, όπως σήμερα, για να θυμηθούμε επίσημα τα διαπραχθέντα εγκλήματα, και όταν αγρυπνούμε για να διαιωνίσουμε τη μνήμη των Ελλήνων Εβραίων, είναι γιατί η μνήμη αυτή είναι κάτι πολύ περισσότερο από μια

λατρεία των νεκρών: είναι μια έκκληση στην ευθύνη των ζώντων: το χτίσιμο ενός κόσμου στον οποίο ένα καινούργιο Άουσβιτς δεν θα είναι δυνατόν να υπάρξει, εξαρτάται από τον καθένα μας. Αυτό περνάει μέσα από την παιδεία, από τη δουλειά του καθενός πάνω στον εαυτό του, και από ένα διαρκές ενδιαφέρον για τον άλλον. Η σημερινή νεολαία είναι στην πλειονότητά της πιο ανοιχτή στον κόσμο, πιο αλληλέγγυα προς εκείνους των οποίων τα δικαιώματα καταπατώνται, και έχοντας διδαχτεί τις φρικαλεότητες του παρελθόντος, θα μπορέσει, ελπίζω, να προσλάβει το μάθημα του Άουσβιτς.

Πριν εκλείψουμε, εμείς, οι επιζήσαντες, οι τελευταίοι μάρτυρες, αισθανόμαστε ακούραστα το χρέος να μεταδώσουμε στις γενιές που παραλαμβάνουν τη σκυτάλη, στην κοινή γνώμη των χωρών μας και στους υπεύθυνους πολιτικούς, πως πέθαναν έξι εκατομμύρια γυναίκες και άντρες, εκ των οποίων ενάμισι εκατομμύριο παιδιά, αλλά επειδή γεννήθηκαν Εβραίοι.

Έχοντας εκτοπιστεί στο Άουσβιτς στην ηλικία των 16 ετών και στη συνέχεια απελευθερωθεί στο στρατόπεδο του Μπέργκεν Μπέλσεν αναλογίζομαι ακόμη τη γεμάτη φρίκη κατάπληξη των Βρετανών στρατιωτών όταν ανακάλυψαν, μόλις μπήκαν στο στρατόπεδο, τα συσσωρευμένα πτώματα στην άκρη του δρόμου και εμάς που είχαμε καταντήσει τρεκλίζοντες σκελετοί. Καμία κραυγή χαράς από την πλευρά μας. Μόνο σιωπή και δάκρυα συγκίνησης και θλίψης. Σκεπτόμασταν εκείνους και εκείνες που δεν ήταν πλέον εκεί και δεν θα γύριζαν ποτέ στο σπίτι τους.

Εξήντα χρόνια έχουν περάσει από την απελευθέρωσή μας. Δεν υπάρχει μέρα που οι επιζώντες εκτοπισθέντες να μη σκεφτούν όσα είδαν και έζησαν. Αυτό το παρελθόν μας βασανίζει. Όχι τόσο τα βάσανα, η εξάντληση, η πείνα, το κρύο, η νύστα. Όλα αυτά μπορούν να ξεχαστούν, ακόμη και οι χειριστες ταπεινώσεις που σκοπό είχαν να μας στερήσουν κάθε ανθρώπινη αξιοπρέπεια, αφού μας μεταχειρίζονταν όχι ως σκλάβους αλλά ως απόβλητα, «Stucke», που δεν είχαν τίποτα πια για να τους ταυτοποιήσουν παρά έναν αριθμό χαραγμένο με τατουάζ πάνω στο μπράτσο τους. Αυτό που στοιχειώνει τη σκέψη μας, είναι η ανάμνηση εκείνων τους οποίους αποχωριστήκαμε βίαια με την άφιξή μας, και για τους οποίους πολύ γρήγορα μάθαμε ότι είχαν οδηγηθεί κατευθείαν στο θάλαμο αερίων.

Σήμερα, ήρθα για να υπενθυμίσω ότι μια ήπειρος που τσακίστηκε και ταπεινώθηκε από μια βαρβαρότητα που δεν υπήρξε ποτέ όμοιά της, μπορεί να επανέλθει σε αρχές τρωτές, τις οποίες πρέπει πάντοτε να υπερασπιζόμαστε: τη δημοκρατία, το σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, τα θεμελιώδη δικαιώματα του φυσικού προσώπου. Διότι χωρίς αυτήν την ελπίδα δεν θα είχαμε μπορέσει να επιζήσουμε, διότι χωρίς αυτήν την ελπίδα δεν μπορούμε να ζήσουμε, εγώ η επιζήσασα του Άουσβιτς, εμείς οι μάρτυρες, ελπίζουμε ότι οι κυβερνήσεις, οι σημερινοί πολίτες και οι νέες γενιές, έχοντας διδαχτεί από το παρελθόν, θα έχουν τη θέληση να πολεμήσουν τις ιδεολογίες του θανάτου και του μίσους και θα κατορθώσουν να κτίσουν ένα κόσμο ανεκτικότητας, ελευθερίας, δικαιοσύνης και αδελφότητας.